

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.5.24](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.5.24)

УДК 351/354: 343.98

*Б. М. Гамалюк,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-0986-1259
С. В. Говорун,
кандидат наук з державного управління
ORCID: 0000-0001-9566-160X*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ СПРАВ ПО ПОЖЕЖАХ, ЩО СПРИЧИНЕНІ ПОРУШЕННЯМ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 270 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

*B. M. Hamaliuk
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Faculty of Economics and Law, Faculty
of Law, Lviv State University of Internal Affairs
S. V. Govorun
PhD in Public Administration*

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF FIRE SAFETY: FEATURES OF INVESTIGATION CASES OF FIRES WHAT ARE VIOLATED REQUIREMENT FIRE SAFETY BY SUBJECTS OF ENTREPRENEURSHIP EXPRESSED ART. NO 270 OF CRIMINAL CODE OF UKRAINE

В статті розглянуто питання державного управління у сфері пожежної безпеки в Україні, зокрема, у частині розслідування справ по пожежах, виникнення яких було спричинено порушень встановлених законодавством вимог норм і правил пожежної безпеки. Охарактеризовано сучасні правові процеси в Україні з приводу встановлення пожежних вимог до господарської діяльності. Вказано на необхідність чіткіше формалізувати ці правила державою. Проведено розгляд нормативно-правового забезпечення діяльності відповідних центральних органів виконавчої влади.

Наголошено, що сутнісна діяльність страхових компаній при веденні їх бізнесу, направлена не на підвищення рівня пожежної безпеки страхувальників, а на збільшення власного прибутку. Проаналізовано взаємодію відповідних державних інституцій, які приймають участь у гасінні пожеж, розслідування їх передумов, причин їх виникнення і наслідків.

Зазначено, що, згадані державні інституції, які по суті є елементами однієї і той самої системи – системи охорони громадського порядку і забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх майнових та інших інтересів, на сьогодні де-факто являються

розрізненими структурами, які не мають у своїй роботі та функціях єдиної точки спрямування векторів-напрямків зусиль своєї діяльності. Запропоновано конкретні кроки, які має здійснити державне управління у сфері пожежної безпеки найближчим часом, щоб виправити ситуації у сфері що розглядається.

The article deals with issues of public administration in the field of fire safety in Ukraine, in particular, in the part of investigation of cases of fires, the occurrence of which has been caused by violations of the requirements of fire safety norms and rules established by the legislation.

The authors claim that one of the most complicated categories of criminal proceedings in the field of observance of the conditions of economic activity are crimes related to violations of fire safety requirements stipulated by Article 270 of the Criminal Code of Ukraine by economic entities.

Describing the modern legal processes in Ukraine regarding the establishment of fire requirements for economic activity as the basis, the basis on which the consideration of violations of fire safety requirements by economic entities should be considered, the authors point out the need to more clearly formalize these rules by the state.

The authors review the regulatory and legal support of the activity of the relevant central executive authorities, which, according to the legislation, carry out state policy in the field of civil protection and fire safety, as well as public safety, in particular, the State Emergency Service of Ukraine and the National Police of Ukraine.

The authors emphasize that the steps taken by the public administration in these areas are inconsistent and contribute to the weakening of the role of public administration, the implementation of the function of coordination and regulation of the respective Central Executive Authorities, as well as incontinent institutions and organizations.

The authors used the method of historical parallelism in this study, allowed to argue that just as the management in the United States of America in the 30s of the twentieth century came out of the shadows and ceased to perform the role of "night watchman", which led to a way out of economic crisis of the said state, and today, public administration in the field of fire safety must be the guiding vector that is educative, to create a safe society is indicative of drawing vector direction and the development of all other public and non-public institutions.

The case-study method used by the authors in considering the effects of the Thomas fire in 2017-2018 in the United States in the systematic relationship with the activities of insurance companies engaged in the insurance of business entities from fire risks has led the authors to understand that the essential activity of insurance companies aimed not at increasing the level of fire safety of insurers but on increasing their own profits.

The analysis of the interaction of the relevant public institutions involved in the extinguishing of fires, the investigation of their prerequisites, the causes of their occurrence and the consequences of the authors, has clearly shown that the principle of separation into separate services and departments of the once unified system of response and prevention of fires did not bring the desired results but only strengthened by the negative trends that accompany the investigation of criminal cases of fires, stipulated by Article 270 of the Criminal Code of Ukraine, and a priori do not allow to receive qualitative and relevant data that can be used for further scientific analysis.

According to the authors, the mentioned state institutions, which in essence should carry out one and the same mission - protection of public order and personal security of citizens, protection of property and other interests, but today they are de facto disparate structures that do not have their work and functions of a single point of direction of the vectors-directions of the efforts of their activities.

The authors propose the public administration in the field of fire safety should carry out concrete steps that they believe in the near future in order to remedy the situation in the area under consideration, which according to the authors is close to the collapse.

Ключові слова: державне управління; державний реєстр; кримінальний процес; розслідування пожеж; криміналістична методика; слідчі дії; судова експертиза; УкрНДЦЗ.

Keywords: *public administration; state register; fire; criminal process; investigation of fire; criminal technique; investigative actions; forensic examination; UkrCPRI.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Однією із самих складних категорій кримінальних проваджень в сфері дотримання умов господарської діяльності є злочини з приводу порушення вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК України) суб'єктами господарювання. Згідно норм Кримінального кодексу України порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (с. 270 КК України) відноситься до злочинів проти громадської безпеки.

Розслідування даної категорії справ на практиці супроводжується із певними труднощами, що спричинені: 1) втратою матеріальних слідів злочину під впливом високих температур, або унаслідок навмисних дій незацікавлених в об'єктивному розслідуванні осіб; 2) можливим інсценуванням підпалів з метою приховування інших умисних злочинів; 3) необхідністю комплексного застосування різних за природою спеціальних знань; 4) необхідністю швидкої а злагоженої взаємодії різних контролюючих органів під час розкриття злочину; 5) бланкетністю норми ст. 270 КК України; 6) недосконалістю методичної бази тощо.

При цьому важливе значення має теоретико-методологічне та нормативно-правове регулювання даної сфери діяльності, особливо це має значення тому, що при ліквідації пожеж та їх подальшому розслідуванні залучаються сили та засоби різних ЦОВВ, таких як: Національна поліція, Державна служба України з питань надзвичайних ситуацій, Експертна служба МВС України, судово-медичні, технічні експерти, тощо, а також, залученням неурядових організацій та експертів до визначення причин пожеж.

Все означене потребує здійснення неабияких зусиль з боку державного управління із чіткої координації діяльності названих установ, організацій і фахівців, які мали би змогу здійснювати свою діяльність у чітко визначеному законодавчо нормативно-правовому полі, яке б у свою чергу надавало їх роботі по розслідуванню причин і обставин пожеж, що спричинені порушенням вимог передбачених ст. 270 КК України, характер детермінованості у визначенні основних термінів, методологічних підходів у їх діяльності, практичного спрямування перебігу розслідування та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Для розв'язання зазначених проблем багато практиків та науковців здійснювали свої дослідження у цій сфері. Так, одним із перших науковців, хто докладно вивчав дану проблему був відомий криміналіст А. Вайнгарт, який ще у 1905 р. видав працю «Про розслідування підпалів: керівництво для юристів та агентів страхових спілок». Після чого, як на науковому так і на загальнодержавному рівнях проводяться дослідження та формуються методичні рекомендації з приводу розслідування злочинів пов'язаних із пожежами. Зокрема, науковою основою стали дослідження А. Г. Аюпова, В. Д. Безвесільного, М. С. Брайніна, О. С. Григорьяна, О. Ф. Дьяченка, А. П. Єгорова, С. І. Зернова, Г.М. Казакова, В. В. Колеснікова, І.Г. Куц, С. П. Митричева, А. В. Мішина, О. М. Оркіна, І. О. Попова, Л. А. Ушакова, М. Л. Цимбала та ін. На загальнодержавному рівні були утворені окремі державні науково-дослідні організації, оновлені структури яких існують і по сьогоднішній день. Яскравим прикладом є діяльність Всесоюзного науково-дослідного інституту протипожежної оборони МВС СРСР у м. Києві на базі якого був утворений Український науково-дослідний інститут пожежної безпеки МВС України. Серед знакових історичних документів з приводу розслідування пожеж є Методика визначення пожежної безпеки електропроводок в пластмасових трубах (1972 р.), Методика визначення пожежної безпеки електропроводок в сталевих трубах (1980 р.), Виявлення і дослідження слідів легкозаймистих і горючих рідин в речових доказах, що вилучаються з місця пожежі (1985 р.), Методи дослідження стану електрообладнання при огляді місця пожежі (1988 р.) та ін.

На даний час в Україні створена теоретична та методична база знань пов'язана із розслідуванням пожеж суб'єктів господарювання. Однак, із складністю здійснення слідчих дій, відсутністю відповідної спеціалізації по розслідуванню таких злочинів у практичних працівників, незнанням специфіки порушень правил пожежної безпеки, виникають помилки, відбувається втрата доказів, що в подальшому спричиняє низьку ефективність проведення слідчих дій.

Метою статті є дослідження стану державного управління у сфері нормативно-правового та організаційно-функціонального забезпечення пожежної безпеки, пов'язаного із розслідуванням злочинів, передбачених статтею 270 Кримінального Кодексу України.

Виклад основного матеріалу: Статтею 270 КК України передбачена кримінальна відповідальність за порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Даною статтею передбачено дві частини, – перша частина передбачає відповідальність за порушення вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю, людей або майнову шкоду у великому розмірі, а частина друга якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки [0].

Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах

у разі якщо прями збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Відповідно до ст. 216 КПК України досудове розслідування кримінальних правопорушень передбачених ст. 270 КК України здійснюється слідчими органами Національної поліції України. При цьому слід зазначити, що стаття 270 КК України відноситься до бланкетних норм, оскільки вона відсилає до встановлених законодавством норм та правил пожежної безпеки.

У 2003 році була здійснена систематизація нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки і відповідно до Наказу МНС України № 355 від 23.09.2003 р. створено Державний реєстр нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки. Обов'язок ведення зазначеного реєстру покладался на Український науково-дослідний інститут пожежної безпеки МНС України. До зазначеного реєстру вносилися діючі загальнодержавні, міжвідомчі та відомчі нормативно-правові акти, які є обов'язковими для виконання. В 2017 році на підставі Розпорядження КМУ №166-р від 10.03.2017 р. «Про скасування деяких наказів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади» роботи по веденню реєстру були припинені, а наказ МНС України № 355 від 23.09.2003р. скасовано.

На момент припинення ведення Державного реєстру нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки (станом на 29.12.2018р) в ньому налічувалося 183 акти, із яких такі, що носили характер загальнодержавних – 7, міжвідомчих – 55, відомчих – 121 [1, с. 70]. На сьогодні ДСНС України, як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності, у особі свого структурного підрозділу – УкрНДІЦЗ [3], більше не займається обліком і систематизацією норм і правил у сфері пожежної безпеки у окремий Реєстр.

Відповідно до Статуту УкрНДІЦЗ, затвердженого наказом ДСНС України від 03.07.2014 № 359 (у редакції наказу ДСНС України від 14.03.2018 № 164) щодо покладених завдань та напрямків діяльності Інституту, ведення державного реєстру нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки виключено із функцій Інституту з 14.03.2018 р. [4]. Таким чином, відбулося скорочення сфери повноважень здійснення управлінської діяльності ДСНС в частині моніторингу та обліку нормативних актів, а саме інтерпретаційної функції, яка є вкрай необхідною та важливою для забезпечення правильного застосування норм пожежної безпеки. За допомогою інтерпретаційної форми здійснюється з'ясування і тлумачення норм права [5, с. 55].

Враховуючи, особливості з приводу правового регулювання пожежної безпеки та її вузьку спрямованість для окремих видів діяльності та галузей, великої кількості нормативних вимог; оптимізацію (скорочення) посад відповідальних працівників за пожежну безпеку, яка відбулася на протязі останніх десяти років у країні; відсутність спеціальної академічної підготовки з приводу пожежної безпеки для працівників слідчих органів Національної поліції України, можемо з упевненістю стверджувати про втрату внутрішньо-організаційних механізмів управління системи ефективного забезпечення громадської безпеки у державі. В даному випадку, оптимізація діяльності суб'єктів управління відбулася не за цілями і змістом її призначення, а за «ситуативними програмами дерегулювання», що призвело до розбіжностей між бажаним та дійсним станом, і як правильно методологічно визначав Г.В.Ф. Гегель [6], становить науково-практичну проблему, яка потребує на наш погляд більш пильної уваги як із боку наукового товариства, так і з боку здійснення практичних кроків у нормотворчій діяльності державного управління.

В Україні, наразі, жодне міністерство або відомство не здійснює упорядкування та вдосконалення зазначеного Реєстру. Ситуація, що склалася на сьогодні у державному управлінні у сфері пожежної безпеки в Україні, схожа до історичних подій у США наприкінці XIX – першій половині XX ст., та характеризується процесом, коли уряд зазначеної країни добровільно зняв із себе тягар повноважень по здійсненню координації та контролю за окремими обов'язковими складовими здійснення господарської діяльності (в даному випадку у сфері пожежної безпеки), створюючи механізми залучення неурядових організацій до вирішення проблем загальнодержавного рівня. Державі, при цьому, відводилась роль «нічного сторожа». Зокрема в США відбулося делегування зазначених функцій до муніципальних структур і страхових та приватних організацій, серед яких провідне місце займає Національна асоціація протипожежної безпеки США (NFPA), яка створена у 1896 році декількома страховими компаніями та організаціями-виробниками товарів та послуг протипожежного призначення [7].

Національна асоціація протипожежної безпеки США є глобальною некомерційною організацією протипожежної безпеки та не являється ані федеральною, ані регіональною, ані муніципальною організацією. Кодекси та стандарти, що розробляються Національною асоціацією протипожежної безпеки США здебільшого містять у собі вимоги пожежної безпеки які встановлюють граничні критерії для окремих напрямків господарської діяльності і є істотними умовами договорів страхування. Самі ж федеральні, регіональні та муніципальні органи влади у США затверджують ті чи інші кодекси та стандарти розроблені Національною асоціацією протипожежної безпеки США (NFPA) на різних рівнях. Тобто, кожен окремий стандарт або правило, може мати різну юридичну силу у різних штатах, а також не всі стандарти або правила, розроблені цією організацією мають характер обов'язкових.

Нормативні вимоги для окремих напрямків діяльності, які розроблені NFPA, незважаючи на доступність їх загального переліку, в більшості знаходяться у платному доступі. Станом на 01.05.2019 р. у налічувалось 384 кодекси та стандарти [8]. Членський внесок (станом на 01.05.2019 р.) у цій організації

становить від 175 дол. США до 1575 дол. США на рік [9]. Станом на 2016 р. кількість пожежних підрозділів та працівників пожежно-рятувальних служб США становила 1 160 450 осіб із них – 345 600 професійних пожежних і 814 850 добровільних пожежних у 58 750 пожежних депо [10], для України цей показник становив 1140 пожежних депо [11], що у 51,5 разів менше ніж у США, при чисельності населення України у 7,57 разів нижче аніж у США.

Аналізуючи реформи у державному управлінні пожежної безпеки на прикладі США, треба відмітити, що реформування зазначеної системи відбувалося майже століття назад і пройшло досить складний шлях та неодноразово піддавалося критиці. Зокрема, негативно ставився до такої реформи 32-й Президент США – Ф.Д. Рузвельт. На його думку – «держава в процесі діяльності своїх владно-розпорядчих органів повинна припинити виконувати роль «нічного сторожа» та вийти із тіні. Держава повинна не тільки вказувати шлях обмежувальними «дорожніми знаками», по якому необхідно йти всім її суб'єктам та об'єктам, а вести по цьому шляху, задавати напрямок і швидкість руху задля побудови дійсно демократичної держави із верховенством у ній примату права і соціальної справедливості» [2, с. 180].

При цьому слід констатувати, що коли держава починає знімати із себе зобов'язання не створюючи ефективних механізмів їх заміщення, то тоді перед відсутністю чітких вимог безпеки, нівелюється та величезна робота здійснювана великою кількістю пожежно-рятувальних підрозділів та їх працівників, а нестримна сила такої потужної та невивченої до кінця стихії як пожежа, починає одержувати вверх, та наносити непоправну істотну шкоду. Аналіз системи державного управління, який був здійснений майже 85-ть років тому, теоретиком і прагматиком державного управління Ф.Д. Рузвельтом (діяльність якого припала на час Великої Депресії у США та Другої Світової війни) запропонував свою політичну програму у «Новому курсі (1933-1938)» [12, с.31-232] і є актуальним для сьогодення державного управління у сфері пожежної безпеки в Україні.

Страхові компанії, які займаються страхуванням так званих «вогневих ризиків», в силу правових традицій України на даному етапі не можуть прозоро забезпечувати декларування та встановлення норм та стандартів пожежної безпеки, як це відбувається у США. Крім того, при цьому існують дуже високі корупційні ризики, оскільки страхові компанії переслідують власні комерційні інтереси, як зазначали Ю.Ф. Бріггем і М.С. Ерхардт – «долар, отриманий сьогодні, ..., більш цінний, ніж долар, який буде отриманий в майбутньому, тому що, якщо він у вас вже є, ви можете знову вкласти його в бізнес, отримати відсотки і в майбутньому отримати суму більше, ніж один долар» [13, с.374].

Так, аналізуючи наслідки пожежі «Томас» у США (грудень 2017 – березень 2018 років, округи Вентура та Санта-Круз, штат Каліфорнія), спираючись на статистичні дані, щодо кількості осередків, пожежі, площі її поширення, кількості знищених будинків, споруд, структур, і застосовуючи статистичні методи розрахунку, що покладені у основу ризик-орієнтованого підходу, можна довести, що ризик виникнення пожежі, ризик потрапити у неї, ризик знищення будівель, або ризики загинути на пожежі, в останні 5-ть років, для округів Вентура та Санта-Круз штату Каліфорнія, стрімкоподібно виріс. Тому, при цьому звичайно повинна пропорційно зрости і страхова премія, що сплачується при страхуванні вогневих ризиків, тобто за рахунок цього збільшиться первинний дохід страхової компанії у певному короткостроковому проміжку часу, який у фінансовому менеджменті називається «грошовим потоком у теперішній момент», тому що люди є наляканими даною подією зараз і тут, та не бажають залишитися ні з чим у майбутньому

Характеризуючи сучасні правові процеси в Україні з приводу встановлення пожежних вимог до господарської діяльності, як першооснови, того базисного підґрунтя на якому повинно здійснюватись розгляд порушень вимог пожежної безпеки суб'єктами господарювання, треба відмітити про необхідність чіткіше формалізувати ці правила державою, тобто, як ми вже згадували – держава повинна «вийти із тіні» і почати здійснювати координуючий і спрямовуючий вплив на процес додержання суб'єктами господарювання зазначених норм і правил.

Також, при розслідуванні пожеж, слід звернути увагу на Постанову Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в справах про знищення державного та колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» від 2 липня 1976 р. № 4, яка надає тлумачення певних термінів і понять, здійснює відмежування складу злочину за порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки від інших злочинів, розкриває питання кваліфікації та призначення покарання за цей злочин [14].

Основним безпосереднім об'єктом злочину, у згаданих справах, є пожежна безпека, тобто частина громадської безпеки, яка стосується попередження виникнення і поширення пожеж. Відповідно до ст. 2, п. 32 Кодексу цивільного захисту України, пожежею називають неконтрольований процес знищення чи пошкодження майна вогнем. Даний процес супроводжується чинниками, що створюють небезпеку для навколишнього середовища, людей та тварин [15].

Характеризуючи об'єктивну сторону такого злочину, слід відмітити, що до обов'язків суб'єкта господарювання віднесено забезпечення належних умов безпеки за дотриманням вимог встановлених протипожежних норм та правил, під час здійснення ним своєї господарської діяльності. Зокрема, ч. 2 та 3 ст. 55 Кодексу цивільного захисту України, передбачено, що «діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничою та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств, установ та організацій. Зазначена вимога відображається у трудових договорах (контрактах), статутах та положеннях. Забезпечення пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників та керівників таких суб'єктів господарювання» [15].

Порушення вимог протипожежних норм та правил може реалізовуватись шляхом: а) не вчинення дій, які особа зобов'язана і мала виконати (не проведення інструктажу для підлеглих працівників, нехтування вимогами обладнання приміщень, будівель, споруд виробничих дільниць, тощо, системами активного – вогнегасники, установки автоматичного пожежогасіння, або пасивного – пожежна сигналізація, протипожежні перешкоди тощо протипожежного захисту); б) вчинення дій, які особа зобов'язана і мала вчинити, чи виконання їх неналежно (несвоєчасне технічне обслуговування вогнегасників (заправлення), які існують на об'єкті або їх несвоєчасне заправлення); в) виконання дій, які заборонені протипожежними правилами (використання відкритого вогню для розігріву двигуна автомашини, віддання підлеглим розпорядження про виконання робіт з порушенням встановлених законодавством вимог правил і норм пожежної безпеки) [16].

Таким чином об'єктивна сторона злочину характеризується: 1) діянням у формі порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки; 2) наслідками у вигляді виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі; 3) причинним зв'язком між вказаними діяннями і наслідками.

Як вже зазначалося – складністю здійснення слідчих дій є відсутність відповідної спеціалізації та знань специфіки порушень правил пожежної безпеки у працівників слідчих органів Національної поліції України. Для вирішення зазначеної проблеми був прийнятий Наказ МВС №621 від 24.07.2017 р., яким затверджений Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами [17]. Однак, зазначений документ залишає не вирішеним ряд організаційних питань, що негативно впливає на здійсненні досудового розгляду справи. Як приклад, хотілось звернути увагу на можливість залучення до розслідування представників страхових компаній, які можуть у своєму складі мати досить високопрофесійний склад з приводу дослідження причин пожежі, що обумовлено частковою міграцією фахівців у сфері пожежної по закінченню ними професійно діяльності у відповідних державних службах (Нацполіція, ДСНС України, Експертна служба МВС, тощо).

Відповідно до вимог законодавства для розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами органи (підрозділи) поліції проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на виявлення, фіксацію та збирання доказів, установлення обставин виникнення пожеж, а також умов, що призвели до їх виникнення, установлення осіб, причетних до вчинення правопорушень, та їх притягнення до відповідальності згідно з вимогами чинного законодавства, забезпечення відшкодування збитків, завданих потерпілим. Територіальні органи ДСНС залучаються для встановлення причин виникнення пожеж, а також обставин та умов, що сприяли їх виникненню. Крім того посадові особи поліції, ДСНС та Експертної служби МВС у межах повноважень при виявленні, попередженні, припиненні та розслідуванні кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами, повинні у взаємодії зі спеціалістами інших служб, у залученні яких виникла потреба, вживати заходи щодо всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин події або кримінального правопорушення [17].

Розглянемо більш детально деякі особливості розслідування пожеж. Інформація про факти виникнення пожеж приймається черговими оперативно-диспетчерської служби оперативно-координаційного центру (далі – ОКЦ) територіального органу ДСНС, черговими інспекторами чергових частин ГУНП та секторів реагування патрульної поліції територіальних підрозділів ГУНП. Під час гасіння пожеж із числа начальницького складу територіального органу ДСНС призначається керівник гасіння пожежі, який в подальшому надає оперативну інформацію, пов'язану з пожежею, керівнику та членам слідчо-оперативної групи та забезпечує максимальне первинне збереження речей, матеріалів та обстановки на місці пожежі; надає інформацію керівнику слідчо-оперативної групи щодо зміни обстановки на місці пожежі під час її гасіння та виявлення обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; після ліквідації пожежі надає інформацію керівнику слідчо-оперативної групи щодо первинного місця виявлення полум'яного горіння, подачі перших стволів на гасіння, про цілісність дверей, вікон та їх фурнітури, місця виявлення загиблих осіб та явища, що спостерігалися під час гасіння пожежі тощо.

Слідчо-оперативна група створюється при чергових частинах територіальних підрозділів ГУНП. Її склад формується з посадових осіб поліції відповідно до графіка чергування, затвердженого начальником територіального підрозділу ГУНП, погодженого з керівником органу досудового розслідування. Після прибуття на місце пожежі члени слідчо-оперативної групи з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, установлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та ймовірні шляхи їх відходу. Встановленню підлягають обставини про виникнення та розвиток пожежі, місце виникнення, час, умови перебігу та причини пожежі. Таку інформацію, як правило, надає керівник пожежогасіння після ліквідації пожежі.

При проведенні огляду місця події обов'язок слідчо-оперативної групи є не лише виявлення доказів, а й фіксація доказової інформації про злочин. В зв'язку з цим виконуються креслення та схеми, ескізи вузлів та деталей, ведеться фото- та відеозйомка. У разі необхідності вживаються заходи для переслідування транспортних засобів, які використовувалися особами, що вчинили кримінальне правопорушення. Береться участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних із пожежами.

Також, серед першочергових питань, які необхідно з'ясувати стосовно суб'єкта господарювання, це 1) документи, що закріплюють відповідність стану пожежної безпеки на об'єкті встановленим вимогам протипожежних норм та правил; 2) документи про призначення осіб, відповідальних за дотримання вимог пожежної безпеки на об'єкті, та їх правовий статус; 3) документи, пов'язані з проведенням інструктажів та перевірок знань з питань пожежної безпеки; 4) документи, пов'язані із забезпеченням належного функціонування установок пожежної автоматики та іншого приладдя; 5) плани (схеми) евакуації на випадок пожежі; 6) документи, що регулюють діяльність пожежно-технічної комісії та добровільної пожежної дружини (команди) на об'єкті (за їх наявності); 7) документи, отримані за результатами перевірок органами, на які покладено функції державного контролю із забезпечення пожежної безпеки (приписи, акти та ін.) та ступінь їх виконання.

За відсутності таких даних у матеріалах про пожежу слідчий орган, з метою отримання чи оцінки даних про обставини, що зумовили подію пожежі та її наслідки, отримує такі відомості шляхом подання офіційного запиту до відповідного органу державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки, опитування очевидців події та учасників гасіння пожежі, тощо.

Особливо слід звернути увагу на документи та матеріали здійснення планових та позапланових заходів перевірки щодо дотримання встановлених законодавством вимог правил і норм пожежної безпеки суб'єктів господарювання, які мають зберігатися у органах та підрозділах ДСНС. Зокрема, згідно п. 2 розділу V Наказу ДСНС «Про затвердження Методичних рекомендацій з ведення службової документації щодо планових (позапланових) перевірок» від 11.01.2018 р. №13: «На кожен об'єкт перевірки в ДСНС або її територіальному органі чи підпорядкованому підрозділу заводиться окрема наглядова справа, в якій зберігаються матеріали листування та документи, що характеризують виконання (дотримання) суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту» [18]. Отримання зазначених матеріалів є вкрай необхідним для повноти здійснення слідчих дій, тому, що вони надають слідчому повну «картину» обстановки на об'єкті, де сталася пожежа, показує її з іншої сторони – із зовні, а також, надає уявлення про обставини та події, що передували виникненню пожежі, тобто зміщує дослідника на часовій шкалі у минуле, тим самим розширюють кут охоплення зору дослідника у часі та у просторі.

Серед слідчих дій за ст. 270 КК України які, мають важливе значення для розкриття злочину слід особливо відмітити допит деяких осіб, а саме: 1) свідків; 2) осіб, відповідальних за стан пожежної безпеки об'єкта та керівника(-ів) суб'єкта господарювання; 3) керівника(-ів) та учасників гасіння пожежі зі складу пожежно-рятувальних підрозділів; 4) потерпілих. Також, можуть бути додатково допитані: працівники ДСНС України, судовий медик, фахівці у галузі пожежної безпеки, експерти-криміналісти з приводу відомостей, які стали їм відомі під час виконання ними функціональних обов'язків.

Також для встановлення обставин справи залучаються спеціалісти дослідно-випробувальних лабораторій територіальних органів ДСНС та УкрНДЦЗ. Зокрема посадова особа дослідно-випробувальної лабораторії ДСНС України залучається до дослідження пожеж (участь в огляді місця події, фіксація обстановки на місці пожежі, проведення пожежно-технічних досліджень (експертизи) та встановлення обставин і причин виникнення пожежі) слідчим та посадовими особами територіальних органів ДСНС через ОКЦ ДСНС, посадову особу територіального підрозділу ГУНП у разі, якщо: внаслідок пожежі загинуло три і більше або постраждало 5 і більше осіб; сталася пожежа із загибеллю або травмуванням людей на підприємствах, установах, в організаціях, закладах; площа пожежі складає 1000 та більше метрів квадратних; орієнтовні збитки внаслідок пожежі становлять 10 тисяч і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; наявна інша необхідність залучення за рішенням слідчого.

Посадова особа УкрНДЦЗ за необхідності залучається до дослідження пожеж (участь в огляді місця події, фіксація обстановки на місці пожежі, проведення пожежно-технічних досліджень (експертизи) та встановлення обставин і причин виникнення пожежі) слідчим та посадовими особами територіальних органів ДСНС через ОКЦ ДСНС, посадову особу територіального підрозділу ГУНП у разі, якщо: внаслідок пожежі загинуло п'ять і більше або постраждало 10 і більше осіб; загинуло три і більше або постраждало 5 і більше людей на підприємствах, установах, в організаціях, закладах; площа пожежі складає 10 000 і більше метрів квадратних; орієнтовні збитки внаслідок пожежі становлять 100 000 і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; наявна інша необхідність залучення згідно з постановою слідчого.

Але ж, на сьогодні термін складання Акта про пожежу, у якому зазначаються її причина складає одну добу, після чого посадова особа органу державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки, яка складала такий Акт, зобов'язана направити/передати його до підрозділу Нацполіції, який проводить розслідування за фактом такої конкретної пожежі. Звісно, такий штучно встановлений термін на визначення причини пожежі, який не був обґрунтований ані науковими методами, ані практичним досвідом, жодним чином не дає змогу коректно визначити причину пожежі та внести релевантні дані до Акту про пожежу, які будуть мати визначальний вектор-напрямок перебігу кримінального розслідування у початковій стадії. При цьому, обрання звідомо неправильного напрямку розслідування призводить, як вже було наголошено, на втрату слідів злочину, їх знищення, вилучення необхідних для розслідування документів, тощо.

Характеризуючи розслідування порушень вимог пожежної безпеки слід звернути увагу на докази які вимагають експертного дослідження, зокрема можуть призначатись: інженерно-технічні експертизи (електротехнічна, будівельно-технічна, пожежо-технічна, інженерно-технічна); криміналістичні експертизи (експертиза матеріалів, речовин та виробів, вибухотехнічна, трасологічна, технічна експертиза документів,

почеркознавча, балістична експертиза); товарознавчі експертизи (машин, обладнання, сировини та товарів народного господарства, військового майна) тощо. При цьому призначення експертиз відноситься до першочергових слідчих дій, адже великий розрив у часі між подією пожежі та експертним дослідженням з одного боку – може відобразитися на якості дослідження, з іншого – надає можливість слідчому необхідну інформацію для подальшого планування розслідування.

Злочин є закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків, передбачених ч. 1 ст. 270 КК України (матеріальний склад). Суб'єкт злочину є спеціальний. Здебільшого це посадова особа, до повноважень якої належить забезпечення пожежної безпеки, також може бути кваліфікований працівник, який під час виконання своїх обов'язків може спричинити пожежу наприклад: зварювальник, механік, оператор машин і механізмів, диспетчер тощо. Коло таких осіб окреслено у Правилах пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом МВС України № 1417 від 30.12.2014 р., де у Загальних положеннях зазначається, що ці Правила є обов'язковими для виконання посадовими особами та працівниками суб'єктів господарювання, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Суб'єктивна сторона злочину характеризується необережністю щодо наслідків. Порушення може бути як умисним, так і необережним. Кваліфікуючими ознаками злочину за ч. 2 ст. 270 КК України є спричинення ним: 1) загибелі людей; 2) майнової шкоди в особливо великому розмірі; 3) інших тяжких наслідків.

Об'єктом злочину, що передбачає диспозиції статі, яка розглядається, є пожежна безпека, тобто частина громадської безпеки, яка стосується попередження виникнення і поширення пожеж. Під пожежею розуміють неконтрольоване горіння, що супроводжується знищенням матеріальних цінностей та (або) створює загрозу життю і здоров'ю людей. Об'єктивна сторона злочину характеризується: 1) діянням у формі порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки; 2) наслідками у вигляді виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі; 3) причинним зв'язком між вказаними діянням і наслідками [20].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином у сучасних умовах економічного розвитку особливого значення набувають питання забезпечення безпеки, де однією із складових є пожежна безпека. Для забезпечення пожежної безпеки в нашій державі створена система цивільного захисту, яка помилково включає до себе і систему забезпечення пожежної безпеки, а також система правового регулювання відповідальності. Непослідовні, а часто і навіть суперечливі один одному кроки, що здійснюються з боку державного управління у сфері пожежної безпеки України, призводять до ще більшої невизначеності і втрати вектору цілеспрямованості дій системи запобігання, ліквідації та розслідування пожеж, що негативно відбивається на стану безпечного існування держави, суспільства, людини.

Розгляд досвіду державного управління у США взагалі, та у сфері, що розглядається, вказує на хибний напрямок вектору державного управління, який добровільно передає повноваження по нормативно-правовому регулюванню та забезпеченню пожежної безпеки до приватних компаній. Власники страхового бізнесу в Україні, що наразі активно просувають і лобюють прийняття нормативно-правових актів щодо законодавчого закріплення здійснення державного нагляду на основі ризик-орієнтованого підходу, насамперед піклуються та радіють на за підвищення рівня пожежної безпеки у державі в цілому або на окремому об'єкті зокрема, а за підвищення прибутковості своїх страхових компаній, та отримання максимального прибутку із найменшою собівартістю надання страхових послуг.

Відповідно до ст. 216 КПК України досудове розслідування кримінальних правопорушень передбачених ст. 270 КК України здійснюється слідчими органами Національної поліції України. В зв'язку із складністю даної категорії справ до розслідування залучаються спеціалісти контролюючих органів та науко-дослідних організацій в сфері пожежної, технічної безпеки, тощо. Але ж, практика застосування діяльності спільних груп, що складаються або принаймні мають складатися із представників різних державних служб, таких як: Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Слідче управління Національної поліції, Державна експертна служба, засвідчує, що таке їх розділення на окремі ЦОБВ, що існує на сьогодні, призводить лише до погіршення якості розслідування та знижує релевантність даних, що отримуються під час ведення такого кримінального процесу, що негативно відбивається як в цілому на роботі названих державних інституцій, так і на розслідуванні кожної окремої кримінальної справи, що пов'язана із порушень статті 270 КК України.

Найбільш прийнятними кроками, які мають бути здійснені державним управлінням у сфері пожежної безпеки та які будуть сприяти зрушенню ситуації яка склалася наразі у зазначеній сфері із стану наближеного до колапсу у бік відновлення її здатності ефективно і результативно виконувати захист державного, комунального, особистого, приватного та іншого майна від пожеж, здійснювати реальний захист основних прав і свобод людини, держави, суспільства, проводити ефективно і результативно розслідування пожеж, що спричинені порушенням вимог пожежної безпеки суб'єктами господарювання передбачених ст. 270 Кримінального кодексу України, на нашу думку повинно стати: по-перше – відновлення у функціях УкрНДПЦЗ ведення Державного реєстру нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки до функцій УкрНДПЦЗ; по-друге – здійснення комплексної інтегративної підготовки слідчих Нацполіції методам дослідження пожеж, а відповідних осіб органів державного нагляду сфері пожежної та техногенної безпеки методам проведення слідчих (розшукових) дій; по-третє – внесення змін у законодавчу базу, яка регулює діяльність відповідних органів у сфері розслідування пожеж, які б давали змогу посадовим особам вказаних органів достатньо часу для встановлення причин пожежі та проведення необхідних слідчих дій (продовження терміну складання акту про

пожежу із зазначенням встановленої причини такої до 10 діб); у четверте – об'єднання Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Національної поліції МВС України в єдиний центральний орган виконавчої влади (ЦОВВ) який буде забезпечувати громадську безпеку із включенням до неї питань пожежної безпеки, як однієї із складових, та буде мати єдиний керівний (командний орган) із лінійно-штабною схемою підпорядкування та управління.

Зазначені нами кроки повинні надати всьому державному управлінню у сфері, що розглядається, більш чіткого цілеспрямування вектора своїх дій, підвищення ефективності та результативності роботи, уникнення непорозуміння у взаємодії державних служб і ЦОВВ, які по суті повинні виконувати та виконують одну і ту ж саму місію – охорони громадського порядку і забезпечення особистої безпеки громадян, захист майнових та інших їх інтересів, але ж на сьогодні де-факто являються розрізненими структурами, які не мають у своїй роботі та функціях єдиної точки спрямування векторів-напрямків зусиль своєї діяльності.

Список використаних джерел.

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 26.02.2019 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131
2. Говорун С. В. Державне управління у сфері пожежної безпеки в Україні: аспекти інституційного розвитку : дис. ... к.держ.упр. : 25.00.01./ ЛПІДУ НАДУ. Львів, 2019. 279 с.
3. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015п> (дата звернення 05.05.2019)
4. УкрНДІЦЗ. Держаний реєстр нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки станом на 29.12.2018 року. URL: <https://undicz.dns.gov.ua/ua/Derzhavniy-reestr-normativno-pravovih-aktiv-z-pitan-pozhezhoi-bezpeki.html> (дата звернення 01.05.2019)
5. Гамалюк Б.М. Оптимізація державно-управлінської діяльності із забезпечення екологічних прав особи в Україні: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 184 с.
6. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки: в 3 т. М.: Мысль, 1970. Т.1. 501 с.
7. National Fire Protection Association. URL: <https://www.nfpa.org/About-NFPA/NFPA-overview> (дата звернення 01.05.2019)
8. List of NFPA Codes & Standards. URL.: <https://www.nfpa.org/Codes-and-Standards/All-Codes-and-Standards/List-of-Codes-and-Standards> (дата звернення 01.05.2019)
9. National Fire Protection Association. URL: <https://www.nfpa.org/NFPA-Membership/NFPA-Membership-Types/Professional-Membership> (дата звернення: 01.05.19)
10. CTIF. Center of Fire Statistics, World Fire Statistics. Report №23. URL: www.ctif.org (дата звернення: 01.05.19).
11. Лист ДСНС України від 19.07.2017 року № 02-11895/281 «Про надання інформації»
12. Рузвельт Ф.Д. Беседи у камина. Перевод А.Б. Шаракшанэ, коментарии Ю.Н. Рогулева. М.: ИРТК, 2003. 560с.
13. Бригхэм Ю., Эрхардт М. Финансовый менеджмент. 10-е изд. / Пер. с англ. под ред. к. э. н. Е. А. Дорофеева. СПб.: Питер, 2009. 960 с: ил. (Серия «Академия финансов»).
14. Про судову практику в справах про знищення державного та колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки: Постанова Пленуму Верховного суду України від 02.07.1976 № 4. Дата оновлення: 03.03.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76> (дата звернення 18.03.2018р.)
15. Кодексу цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 18.04.2019 р.)
16. Кіцелюк В. М. Розслідування порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : дис. ... канд. юрид. наук. НАВС, Київ, 2017. 251 с.
17. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами: Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 621 від 24.07.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17> (дата звернення: 02.03.2019).
18. Про затвердження Методичних рекомендацій з ведення службової документації щодо планових (позапланових) перевірок: Наказ Державної служби з надзвичайних ситуацій України від 11.01.2018р. №13. URL: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-z-vedennja-sluzh-doc332608.html> (дата звернення 18.03.2018р.)
19. Правилах пожежної безпеки в Україні: затверджено наказом МВС України № 1417 від 30.12.2014 р. Офіційний вісник України від 10.04.2015 — 2015 р., № 26, стор. 91, стаття 767, код акта 76237/2015
20. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за редак. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [4-е вид., пер. та доп.]. К. : Юрид. думка, 2007. 1184 с.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine “The Criminal Code of Ukraine” available at: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (Accessed 11 May 2019).
2. Govorun, S.V. (2019), “Public administration in the field of fire safety in Ukraine: aspects of institutional development”, Abstract of Ph.D. dissertation, Public administration, Lviv Regional Institute of Public Administration National Academy of Public Administration, Office under President of Ukraine, Lviv, Ukraine.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “Regulations of the State Emergency Service of Ukraine” available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015> (Accessed 05 May 2019).
4. Ukrainian Civil Protection Institute (2018), “State Register Regulatory and Legal Acts of Fire Safety by camp on December 29, 2017”, available at: <https://undicz.dsns.gov.ua/ua/Derzhavniy-reestr-normativno-pravovih-aktiv-z-pitan-pozhezhnoyi-bezpeki.html> (Accessed 11 May 2019).
5. Hamaliuk, B.M. (2015), *Optymizatsiia derzhavno-upravlins'koi diial'nosti iz zabezpechennia ekolohichnykh prav osoby v Ukraini* [Optimization of the state-government activities for the protection of the environmental rights of individuals in Ukraine: monographs], Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, Ukraine.
6. Gegel, G.V.F. (1970), *Nauka logiki* [Science of logic], Mysl', Moscow, USSR.
7. National Fire Protection Association (2019), available at: <https://www.nfpa.org/About-NFPA/NFPA-overview> (Accessed 01 May 2019).
8. National Fire Protection Association (2019), “List of NFPA Codes & Standards”, available at: <https://www.nfpa.org/Codes-and-Standards/All-Codes-and-Standards/List-of-Codes-and-Standards> (Accessed 01 May 2019).
9. The official site of National Fire Protection Association (2019), available at: <https://www.nfpa.org/NFPA-Membership/NFPA-Membership-Types/Professional-Membership> (Accessed 01 May 2019).
10. The official site of CTIF, Center of Fire Statistics (2019), “World Fire Statistics. Report №23”, available at: www.ctif.org (Accessed 01 May 2019).
11. State Emergency Service of Ukraine (2017), *Lyst vid 19.07.2017 roku № 02-11895/281 «Pro nadannia informatsii»* [Letter from 19 July No. 02-11895/281 “About providing information”], State Emergency Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
12. Roosevelt, F.D. (2003), *Besedy u kamyna* [Conversations at the fireplace], IRTK, Moscow, RF.
13. Brigham Yu., Erhardt M. (2009), *Fynansovyy menedzhment* [Financial Management], 10th ed., Peter, St. Petersburg, RF.
14. Supreme Court of Ukraine (1976), Resolution of the plenum “On judicial practice in cases of destruction of state and collective property by burning or as a result of violations of fire safety requirements established by the legislation”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76> (Accessed 01 May 2019).
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine, “Code of Civil Protection of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (Accessed 18 April 2019).
16. Kitselyuk, V.M. (2017), “Investigation of violations of fire safety requirements established by the legislation”, Abstract of Ph.D. dissertation, Legal Science, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine.
17. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (2017), Order “On Approval of the Procedure of Joint Actions of the National Police of Ukraine, the State Emergency Service of Ukraine and the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine during the inspection of the place of fire, detection, suspension, prevention and investigation of criminal offenses and other events related to fires”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17> (Accessed 02 March 2019).
18. State Emergency Service of Ukraine (2018), Order “On Approval of Methodological Recommendations for Maintenance of Service Papers on Planned (Unplanned) Inspections”, available at: <http://document.ua/prozatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-z-vedennja-sluzh-doc332608.html> (Accessed 18 March 2018).
19. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (2014), Order, «Rules of fire safety in Ukraine», *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 26, p. 91, code of act 76237/2015.
20. Melnyk, M.I., Khavronyuk, M.I. (2007), *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy* [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine], 4th ed. Yurydychna dumka, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2019 р.